

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ МИТНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Черкаський Руслан Анатолійович - кандидат наук з державного управління

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1206-7774>

УДК 342.9

The article, based on the analysis of scientific views of scientists and current legislation of Ukraine, identifies and characterizes the following administrative and legal forms of combating and preventing crime by the State Customs Service: planning the work of the LCA in the study area; prevention and cessation of offenses in the customs sphere; taking organizational measures to prevent and combat crime. It is established that administrative and legal forms of prevention and counteraction to crime by the State Customs Service of Ukraine should be interpreted as based on current legislation, defined by the tasks set before this central executive body, functions, as well as competence, set of government actions and procedures. implemented by this agency and its representatives in the field of combating and preventing crime.

Key words: administrative and legal forms, counteraction and prevention of crime, State Customs Service.

Articolul, bazat pe analiza opiniilor științifice ale oamenilor de știință și a legislației actuale a Ucrainei, identifică și caracterizează următoarele forme administrative și juridice de combatere și prevenire a criminalității de către Serviciul Vamal de Stat: planificarea activității LCA în zona de studiu; prevenirea și încetarea contravențiilor în sfera vamală; luarea de măsuri organizatorice pentru prevenirea și combaterea criminalității. Se stabilește că formele administrative și juridice de prevenire și combatere a criminalității de către Serviciul Vamal de Stat al Ucrainei trebuie interpretate ca bazate pe legislația în vigoare, definită de sarcinile stabilite în fața acestui organ executiv central, funcțiile, precum și competența, ansamblul de acțiunile și procedurile guvernamentale. implementate de această agenție și reprezentanții acesteia în domeniul combaterii și prevenirii criminalității.

Cuvinte cheie: forme administrative și juridice, combaterea și prevenirea criminalității, Serviciul Vamal de Stat.

В статье, опираясь на анализ научных взглядов ученых и норм действующего законодательства Украины, выделены и охарактеризованы следующие административно-правовые формы противодействия и предотвращения преступности Государственной таможенной службой: планирование работы ГТС в исследуемой сфере; предупреждение и пресечение правонарушений в таможенной сфере; совершение организационных мер по предотвращению и противодействию преступности. Установлено, что административно-правовые формы предотвращения и противодействия преступности органами Государственной таможенной службы Украины следует толковать как основанные на нормах действующего законодательства, определены поставленными перед данным центральным органом исполнительной власти задачами, функциями, а также компетенцией, совокупностью властно-управленческих действий и процедур, реализуемых этим ведомством и его представителями в сфере противодействия и предотвращения преступности.

Ключевые слова: административно-правовые формы, противодействие и предотвращение преступности, Государственная таможенная служба.

Постановка проблеми. З усього великого масиву різноманітних елементів, що виокремлюють Державну митну службу України як суб'єкта запобігання та протидії злочинності, важливе місце відводиться адміністративно-правовим формам, в яких виражається практична діяльність цього відомства. Так, з метою реалізації власних повноважень Державна митна служба наділена широким колом прав, а отже має суттєвий вплив на інших суб'єктів правовідносин в митній сфері. Проте, варто розуміти, що вся митна справа та робота відомства – це переплетіння методів та форм діяльності, кожна з яких показує практичне рішення того чи іншого завдання роботи Держмитслужби.

Стан дослідження. Окремі проблемні питання щодо адміністративно-правових форм запобігання та протидії злочинності у своїх наукових працях розглядали: Ю.П. Битяк, В.В. Голіна, А.М. Колодій, Т.О. Коломєць В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков, А.В. Логінов, Д.М. Овсянко, О.П. Рябченко, М.Д. Шаргородський, В.К. Щедрина, С.Л. Щерба та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість наукових здобутків, вчені фактично поза своєю увагою залишили питання адміністративно-правових форм запобігання та протидії злочинності саме органами Державної митної служби України.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є встановити коло адміністративно-правових форм запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби України. Задля досягнення вказаної мети необхідно вирішити такі завдання: з'ясувати сутність та зміст поняття «адміністративно-правова форма»; здійснити аналіз норм чинного законодавства, що регулює діяльність Державної митної служби.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна статті полягає у тому, що робота є однією із перших комплексних робіт, присвячених встановленню кола та змісту адміністративно-правових форм запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби України.

Виклад основного матеріалу. Філософське розуміння форми закладалось мислителями

різних епох. Наприклад, Аристотель у своїх ученнях вказував, що «форма» є активним субстанціальним началом, яке сполучаючись з матерією утворює речі. Він повчав, що будь-яка конкретна річ складається із матерії та форми, причому форма є як активним фактором, завдяки якому річ стає дійсною, так і ціллю процесу становлення [1, с.231]. Платон категорію, «форма» вживав на рівні із такою категорією як «ейдос», що означає якість, вид, вигляд, образ, мета, сутність, намір, з метою позначення всезагального, незмінного, справді сущого, того, що є прообразом змінних та індивідуальних явищ [2, с.489]. Думки античних філософів отримали своє логічне продовження в філософських працях мислителів епохи просвітництва. Зокрема, Кант висунув тезу, відповідно до якої форма є принципом упорядкування, синтезу матерії. З часом, переосмисливши традиційну проблему співвідношення матерії та форми, Кант висунув на перший план новий аспект питання про зміст і форму мислення. В свою чергу, для більш адекватного вираження сутності співвідношення між матерією та формою Гегель ввів категорію «зміст», яка охоплює собою як форму, так і матерію [3, с.231].

Окрім того, у діалектиці «зміст» і «форма» є співвідносними поняттями, які відображають дві взаємозалежні, суперечливі сторони буття предмета, явища, процесу. Кожен атом речовини має своїм змістом деяку кількість елементарних частинок, що взаємодіють одна з одною і розташовані в певному порядку. Внаслідок цього формується структура - форма атома, характерна для певного хімічного елемента. В живій природі форма і зміст проявляються як єдність функції і органу. Коли характеризується тіло в статиці, в його просторових зв'язках, категорія «форма» виражається поняттями «структура», «будова» тощо. Найближчим до цих категорій є поняття «організація» (спосіб зв'язку елементів змісту в його русі й розвитку). У суспільних явищах теж маємо справу з єдністю змісту і форми. Всезагальний характер цих категорій проявляється в тому, що вони є необхідними формами мислення в будь-якій галузі науки. Із сказаного випливає, що зміст входить у норму як його об'єктивна основа, а форма виражає зміст як його організація. Не-

має безформного змісту, як і немає безформної речі. Форма не існує сама по собі. Вона позбавлена будь-якої цінності, якщо не є формою змісту. Тому не можна погодитися з тими, хто відриває форму від змісту і наділяє її самостійним існуванням [4].

Таким чином, зміст та значення слова «форма», враховуючи загальне етимологічне значення та філософські трактування, найбільш вірно розкривати таким чином: зовнішній обрис, вираження змісту, діяльності або об'єкту матеріального світу, тобто, характеризує «те, що бачимо».

Що стосується права та адміністративного права зокрема, то в межах цих галузей права, форма далеко не завжди приймає вище наведене, загальне значення. Наприклад, в загально-енциклопедичних юридичних джерелах правова форма визначається, як устрій, вид, тип, структура відповідних суспільних (соціальних, економічних, правових, організаційних тощо) утворень або процесів (наприклад, управління, судочинства, оплати, обміну), а також порядок чогось [5]. В цей же час, С.С. Алексєєв обстоює думку про те, що категорія «правова форма» являє собою уособлені групи норм, що мають нормативне вираження у виді окремих утворень, юридичних режимів, які у практичній діяльності набувають стійкості і сталості [6, с.222]. Н.А. Пархоменко зауважує, що вона (правова форма) опосередковує правом різні суспільні явища, які потребують регламентації, а також слугує каркасом усередині права, впорядковує та поєднує всі правові явища та право як таке [7, с.18].

Отже, загальна теорія права наділяє поняття форми абстрактністю, трактуючи її, як модель упорядкування юридичних явищ або норм, але не як їх зовнішнє вираження, що суперечить загальним етимологічним та філософським трактуванням. Подібний підхід суттєво змінюється у межах адміністративно-правової науки. Наприклад, О.Н. Ярмиш визначає, що адміністративно-правова форма являє собою встановлену правом, зовні виражену дію органу виконавчої влади або його посадової особи, яка відбувалося в рамках його компетенції і викликає юридичні наслідки [8, с.36]. Ю.П. Битяк зауважує, що адміні-

стративно-правова форма – це зовнішній вияв конкретних дій, які здійснюються органами виконавчої влади для реалізації поставлених перед ними завдань [9]. А.В. Логінов, дійшов висновку, що під адміністративно-правовою формою слід розуміти здійснення передбачених нормативно-правовими актами, теорією та практикою державного управління однорідної діяльності посадовими та службовими особами органів виконавчої влади, за допомогою якої реалізується їх компетенція [10]. Відповідно до точки зору Т.О. Коломоець, форма адміністративно права – це волевиявлення виконавчо-розпорядчого органу, посадової особи, здійснене в рамках режиму законності та компетенції для досягнення адміністративно-правової мети [9, с. 54].

Виділяючи безпосередньо різновиди адміністративно-правових форм О.М. Бандурка зауважує, що це зовнішній прояв управлінської діяльності, спосіб вираження її змісту в конкретних умовах, тобто та чи інша управлінська дія, що має зовнішній прояв, до ключових різновидів якої відноситься: видання актів державного управління (нормативних і індивідуальних); організаційні дії; здійснення матеріально-технічних операцій; здійснення юридично значимих дій; укладення адміністративно-правових договорів [11, с.185-186]. Серед адміністративно-правових форм А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков виділяють ті, які мають юридичне значення і спричиняють настання правових наслідків. До них належать: 1) видання юридичних актів управління (концепцій та загальнодержавних програм боротьби з правопорушеннями та злочинністю); 2) видання індивідуальних актів управління; 3) здійснення інших юридичних дій, заснованих на управлінських актах [12, с. 119]. Досить своєрідною є позиція Ю.І. Мигачова, який вважає, що адміністративно-правові форми – це, у першу чергу, форми діяльності державного управління, котрі являють собою зовні виражену дію органу виконавчої влади або його посадової особи, здійснену в рамках його компетенції і що викликає юридичні наслідки. Вид конкретної форми державного управління визначається завданнями, що стоять перед органом виконавчої влади або по-

садовою особою, а також реалізованими ними функціями. Науковець виділяє дві групи подібних норм, а саме:

1) правотворча форма, яка полягає у виданні суб'єктами державного управління підзаконних нормативних правових актів управління, що регулюють суспільні відносини у сфері їх державно-управлінської діяльності;

2) правозастосовна – вчинення дій юридичного характеру в тих випадках, коли правові норми не вимагають від суб'єкта державного управління прийняття правового акту, на підставі чого суб'єкт управління здійснює передбачені юридично значимі дії, наприклад, складання протоколу, видача дозволу та інше [13].

Цікавим є те, що адміністративно-правові форми протидії та запобігання злочинності в цілому не виділяються вченими, як щось особливе. В своєму складі вони містять такі ж приклади правотворчої, правозастосовної або іншого типу діяльності, як і загальний перелік адміністративних форм. Так, В.В. Голіна досліджуючи зміст та особливості останніх виділяє: а) видання у межах своєї компетенції нормативних актів з питань запобігання злочинним проявам, організація їх виконання та контролю; б) безпосереднє здійснення запобіжної роботи через підвідомчі установи, підприємства, організації, постійні комісії; в) розроблення комплексних планів запобігання злочинам [14].

Узагальнюючи наведені особливості та абстрагуючись від сфери запобігання та протидії злочинності, на наш погляд, тлумачення адміністративно-правових форм в цілому необхідно базувати саме на такій ознаці, як їх «владності». Так, адміністративний – це завжди про публічну, державну владу та правовідносини, що за фактом її реалізації виникають. Саме тому, варто погодитись із думкою тих науковців які вважають, що адміністративно-правові форми є консолідованими групами інструментів діяльності уповноважених державних органів, іншими словами, визначені їх функціями та компетенцією зовнішні моделі діяльності. Ключовими ознаками подібних форм є:

- по-перше, вони завжди стосуються поточної діяльності державних органів та володіють значним ступенем актуальності;

- по-друге, мають правовий зміст, адже реалізуються у встановленому законом порядку та ведуть до появи юридичних наслідків;

- по-третє, є комплексом практичного інструментарію діяльності органу державної влади, тобто, складаються із певних однорідних дій, заходів, засобів, операцій та процедур владно-управлінського змісту;

- по-четверте, форми є вичерпними, адже їх склад та кількість регламентовані нормативно-правовою основою діяльності того чи іншого органу державної влади.

При цьому, необхідно зауважити, що адміністративно-правові форми протидії та запобігання злочинності – це ті ж самі моделі зовнішнього вираження діяльності органів державної влади, але такі, що характеризують роботу останнього саме за напрямом правоохоронного впливу на злочинність та детермінуючі її фактори.

Висновок. Підсумовуючи вищенаведене, адміністративно-правові форми запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби України слід тлумачити як засновані на нормах чинного законодавства, визначені поставленими перед даним центральним органом виконавчої влади завданнями, функціями, а також компетенцією, сукупністю владно-управлінських дій та процедур, що реалізуються цим відомством та його представниками в сфері протидії та запобігання злочинності.

Окрім змісту, відмінною також є класифікація форм запобігання та протидії злочинності органами Державної митної служби України. В цілому їх перелік відповідає загальній класифікації адміністративних форм згідно з якої найчастіше виділяються правозастосовна та правотворча. Але в роботі відомства за вказаним напрямом їх зміст розширюється та інтерпретується по-новому. Зважаючи на викладене до адміністративно-правових форм запобігання та протидії злочинності органами Держмитслужби варто віднести наступні.

1) Планування роботи Державної митної служби з питань запобігання та протидії злочинності. Зміст вказаної форми полягає у проведенні заходів направлених на обробку та систематизацію інформації про сутність і клю-

чові вираження злочинності, а також її детермінантів в митній сфері; збір відомостей про актуальний стан злочинності в митній галузі; консолідацію отриманих відомостей та формування на їх основі системи необхідних до реалізації протягом певного періоду заходів, засобів та способів щодо запобігання та протидії злочинності.

2) Попередження та припинення правопорушень в митній сфері. Зазначена форма об'єднує в собі процедури, які застосовуються Державною митною службою та її територіальними органами в ході реалізації митної справи з метою недопущення вчинення, а також припинення вчинюваних правопорушень та злочинів, які порушують митні правила та інтереси держави.

3) Вчинення організаційних заходів із запобігання та протидії злочинності. Адміністративно-правова форма в межах якої Державна митна служба та підпорядковані їй митні органи використовують заходи та засоби пов'язані із забезпеченням внутрішньої організації роботи, оптимізацією системи управління персоналом, контролем за якістю реалізації механізмів запобігання та протидії злочинності тощо.

Література

1. Петрушенко В.Л. Філософський словник : терміни , персоналії сентеції. Львів : Магнолія 2006, 2011. 352 с.
2. Філософський словник, за ред. М.М. Розенталь. Вид. 3-тє. 1972. 496 с.
3. Пархоменко Н.М. Джерела права: теоретико-методологічні засади: дис...доктора юрид. Наук:12.00.01/Пархоменко Наталія Миколаївна.- К.,2009. 442 с.
4. Щерба С.П., Заглада О.А. Філософія: підручник / С.П. Щерба, О.А. Заглада // К.: МАУП, 2004. 216 с.
5. Юридична енциклопедія:[у 6 т.] / ред. кол. Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. Т. 6 : Т-Я. 768 с.
6. Алексеев С. С. Общая теория права : [в 2 т.] / С. С. Алексеев. М. : Юрид. лит., 1982. Т. 2. 360 с.
7. Пархоменко Н.М. Джерела та форми права як категорії права: до постановки проблеми / Н.М. Пархоменко // Часопис Київського університету права. 2006. №4. С.16– 20.
8. Ярмиш О. Н. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні. Навч. посіб. / О. Н. Ярмиш, В. Про Серьогін. Х. Вид-во національного ун-ту. внутр. справ, 2002, 672 с.
9. Адміністративне право України: підручник/ [Битяк Ю.П., Богущкий В.В. та ін]; за ред. Ю.П. Битяка. Х. :Право, 2007, 2016 с.
10. Логінов О. В. Адміністративно-правове забезпечення інформаційної безпеки органів виконавчої влади : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. / Логінов Олександр Володимирович. К., 2005. 245 с
11. Бандурка О. М. Управління в органах внутрішніх справ України : [підручник]. Харків : Ун-т внутр. справ, 1998. 480 с.
12. Гумін О. М. Теоретико-правові аспекти профілактики адміністративних карних діянь / О. М. Гумін // Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 5. С. 118–120.
13. Мигачев, Ю. И. Административное право : учебник для среднего профессионального образования / Ю. И. Мигачев, Л. Л. Попов, С. В. Тихомиров ; под редакцией Л. Л. Попова. 4-е изд., перераб. и доп. Москва : Издательство Юрайт, 2016. 519 с.
14. Кримінологія : Загальна та Особлива частини : підручник / [І. М. Даньшин, В. В. Голіна, М. Ю. Валуйська та ін.] ; за заг. ред. В. В. Голіни. 2-ге вид. переробл. і доповн. Х.: Право, 2009. 288 с.